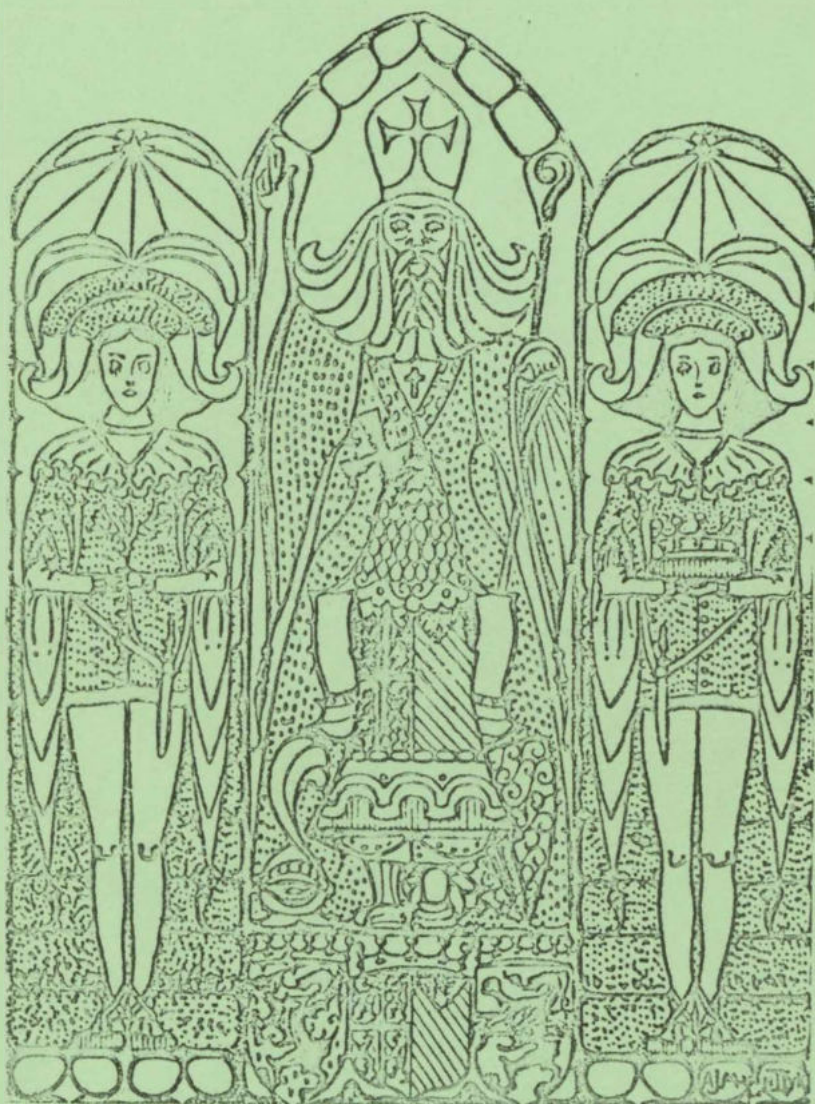

DORPSGESCHIEDENIS

Denekamp

As 't ene nich lukt

lukt 't aandere wa.

DORPSGESCHIEDENIS

Denekamp

UITGAVE VAN DE GROEP DORPSGESCHIEDENIS
van Heemkunde Denekamp

1e jaargang, nummer 1 - maart 1978

redactie-adres: Diepengoor 16 Denekamp

INHOUD

blz.

7	'n woord van te vuurt'n
9	mogelijkheden
11	doel
13	Willem Hendrik Dingeldein
17	Pallem Pallem Poaschen
18	literatuur
21	Twentsche brulfteneugers
23	riegt oe, zae de boer
25	paasgebruiken
26	testament
29	de veldnaam Iland
33	de joodse gemeenschap van Denekamp
37	sagen en volksverhalen
39	grafheuvel
41	van kukelhanens en krèëiende zangers
44	nieuws vóór 60 jaar
45	Paaschliederen
49	op de akker in Twente
55	eerste kievitseï in Denekamp gevonden
56	carnavalskrant 1978
57	bibliotheek

Zo noemt Cato Elderink (1871-1941) het in haar boek "Twènter Laand en Leu en Lèven".

De publikatieruimte in het Denekamps Weekblad voor artikelen van en over heemkunde is over het algemeen beperkt. Dit is ook te begrijpen. Om toch aan de behoefte, die er is aan publikatieruimte, tegemoet te komen is bij mij de volgende idee opgekomen. We zouden een soort contactbericht moeten uitgeven voor onze leden. En dit zou dan kunnen in de vorm zoals die thans voor u ligt.

Zo moet u dit ook zien: een voorbeeld, een proeve zou je het ook kunnen noemen.

Misschien is het uit te breiden voor alle heemkundeleden. Hierdoor is een regelmatig contact mogelijk. In elk geval zou het een soort wisselwerking moeten kunnen worden. Zo van: er wordt wat geschreven, u leest het en het brengt u op het idee, om eens te reageren, om uw zienswijze en uw gedachten erover eens aan het papier toe te vertrouwen en dit mee te delen. Dan kan dit een volgende keer een plaatsje krijgen in dit blaadje.

Kijkt u er enigszins verrast, misschien zelfs verbaasd van op?

Het kwam mij voor dat er behoefte bestond aan iets dergelijks. Vooral bij die leden, die niet direct actief deelnemen aan de werkzaamheden en bezigheden van de groep, maar toch wel geïnformeerd

willen zijn in het wel en wee van hetgeen onze groep bezighoudt en zoal doet.

Ik kan me namelijk goed voorstellen dat u, ondanks dat u zich destijds hebt aangemeld als actief deelnemer aan onze groep, niet regelmatig bijeenkomsten kunt of misschien wilt bezoeken, maar dat uw belangstelling toch wel aanwezig is.

Hu, vandaar....

Van een dergelijk blaadje als dit zou het misschien goed zijn, dat het periodiek kan verschijnen: zo eens per drie maanden. De mogelijkheden om het te verwezenlijken, acht ik voorlopig wel aanwezig.

Mocht toch blijken, dat er weinig of geen belangstelling voor is, dan hoeven we er natuurlijk niet mee door te gaan.

Om dit te vernemen is hierbij ingevoegd een formuliertje, waarop u dit kenbaar kunt maken.

Gaarne ontvang ik dit binnenkort terug.

Ook wil ik u nog meedelen, dat het de bedoeling is als het bij u aanslaat, een kleine redactie voor dit blaadje te vormen, om zodoende een verscheidenheid aan artikelen en verhaaltjes te krijgen.

De heer J.A. den Ouden heeft zich inmiddels al bereid verklaard hieraan te willen deelnemen. Het zou prettig zijn als nog iemand hierin interesse heeft.

Graag hoop ik dat u er ook iets van wilt maken en vooral dat het bij u 'aanslaat'!

Wat de toekomst ervan uiteindelijk ook moge worden, in elk geval vast veel genoege.

Denekamp, 19 maart 1978.

H. Boink.

mogelijkheden

In het voorwoord is uiteengezet, wat zoal de bedoeling is van dit contactblaadje. Daarom ook stellen we ons voor in dit blaadje allerlei zaken op te nemen, die in overeenstemming zijn met de doelstelling. Zo zou u er uw verhaaltje over vroeger in kwijt kunnen.

"Vast goat oe wa oale vètelsels duur'n kop". Vertelsels van wat er gebeurd is in misschien al lang vervlogen jaren. Oproepen of vragen over iets van vroeger zullen we graag opnemen. En mocht u iets leuks in het Twents weten, nou zet het dan eens even op papier of vertel het. Het zal zeker in aanmerking komen voor een plaats in dit bericht. Juist op deze wijze kan de inhoud gevarieerd worden en kan het een blaadje worden van ons allemaal. Ook kunt u ergens de aandacht op willen vestigen.

Dit zou allemaal tot de mogelijkheden moeten behoren.

advertentie in Weerseloosch Weekblad
van 14 december 1918

SPREKEND PORTRET

is ongetwijfeld een aangename herinnering aan
onze Dierbaren.

Wij leveren elk formaat vanaf het kleinste

Medaillon — tot — Levensgroot

Naar elk soort fotografie of portret.
Speedige levering. Mooie uitvoering.

DENEKAMP.

ANT. HAGEE,
Brinkstraat 90.

doel

Wat we nastreven is eigenlijk heel eenvoudig te beschrijven, en is eigenlijk ook wel zo ongeveer bekend.

Kort samengevat: alles wat maar op de een of andere manier met vroeger van doen heeft, met hetgeen achter ons ligt te maken heeft, opschrijven, bestuderen en aanvullen met reeds bekende gegevens uit boeken en archieven.

Al gauw wordt immers gezegd: oh, dat is verleden tijd, daar praten we niet meer over. Natuurlijk zullen er wel momenten zijn, waarop dat dan het beste is.

Toch zal later, misschien pas veel later, blijken, dat anderen ook hier weer iets uit kunnen leren. Iets waarmee weer een heleboel verklaard en begrepen kan worden.

En juist dat trachten we met onze activiteiten op dit terrein te ondersteunen.

Het zoeken naar verklaringen ergens voor, het willen weten waarom of dat zo gegaan is of waarom weer iets anders zo genoemd werd. Of zo Johanna van Buren (1881-1962) het in 1955 in het Dagblad van het Oosten schreef: "Weej nog?"

A-j oald zint, proat iej geerne van
De dinge van weleer,
En a-j nog breur of zuster hebt,
He-j 't umsgeliek ne keer
Nog oaver va en oaver moo,
En oaver 'oonze huus'.
Woer door ewösseld wödden en
Woer zwoor of door was 't kruus...
Mar ook won wille of door was,
Won leefde veur mekae...
Dan zeg iej nog zoo noew en dan
Van 'Wee-j nog?' teeg'n mekae.

A-j oald zint proat iej geerne van
De dinge van weleer,
En met de aandere oalen he-j 't
Zon heele éénkle keer
Nog oaver 't darp van vrogger, oaver
Huze, volk en zoo...
Mar van de kunn'ge oaleu deen
Al völle d'oogen too,
De riege wödt al kotter en
Al dunder mettertied.
Woe-j 'Wee-j nog?' tegen zeggen könt
Dee zie-j al umtrent kwiet...

WILLEM HENDRIK DINGELDEIN

Op 8 januari 1978 was het 25 jaar geleden dat meester Willem Hendrik Dingeldein in het ziekenhuis te Oldenzaal is overleden.

Ruim 59 jaar is hij geworden. Hij is, gemeten naar menselijke maatstaven, veel te vroeg van ons heengegaan. Waar was hij toch overal nog mee bezig?

Meester Dingeldein. "Meester" genoemd omdat hij onderwijzer was, schoolmeester, zei men in de volksmond.

Hij was gedurende lange tijd hoofd van de enige plaatselijke openbare lagere school. Het was een eenmanschool, waarin tot ongeveer het begin van de laatste wereldoorlog zo'n 25 protestantse en joodse kinderen onderricht werden.

Mede als gevolg van het wegvoeren van de joodse kinderen is het schooltje later opgeheven.

Tijdens de oorlog heeft hij zes weken door moeten brengen in het concentratiekamp te Vught. Toen Dingeldein terugkwam noopten ernstige maagklachten hem ertoe het werk als schoolmeester neer te leggen.

En dan geen werk? Vergeet het maar. Dan breekt er een nieuwe episode aan in zijn leven. Die was eigenlijk niet helemaal nieuw. Het werd een tijd die, naar later zou blijken, niet van lange duur mocht zijn. Maar wel een periode waarin meester Dingeldein ontzettend veel gedaan heeft voor de plaatselijke en regionale geschiedenis en oudheidkunde.

Want hoe begon die episode?

Nog maar pas terug uit Vught of dr. J.H. van Heek vroeg Dingeldein om te assisteren bij de wetenschappelijke opbouw van het Rijksmuseum Twenthe.

In het bijzonder heeft hij zich hier belast met de organisatie en de inventarisatie van de historische

de Schoolmeester.

Maakt medecyn, Niet tot jenyn.

Door Lettakonst, soo hoog verheeven,
Is ons veel nut en heyl gegeven,
Dat ons de Weg ten heemel toond:
Maar, om het Schuim van't Goud te scheiden
Is't misbruick deeser kunst te myde
Op dat de Wysheid ons bekroond.

bibliotheek en van het archief, dat afkomstig was van C.J. Snuif. Daadwerkelijk heeft hij ook zijn medewerking verleend aan het verkrijgen en aankleden van de oud-Saksische boerderij Groot Bavel uit de Lutte, dat als Los Hoes een plaats heeft gekregen in de tuin van het museum.

Menig uur besteedde hij verder aan het plaatselijk museum Natura Docet. Hier assisteerde hij zijn persoonlijke vriend meester Bernink. Ook was hij bestuurslid en later secretaris van de vriendenvereniging. Daarnaast was hij actief lid van de Vereeniging voor Overijsselsch Regt en Geschiedenis en de Oudheidkamer Twente. Wanneer dan tot slot bij al deze functies gevoegd wordt zijn werkzaamheden als regent en secretaris van de Edwina van Heekstichting, dan is het duidelijk dat deze man niet stil heeft gezeten en dat ook niet hoefde.

Als belijdend protestant had hij daarnaast reeds vele jaren zijn krachten gegeven om de verdere bloei der Ned. Herv. Gemeente van Denekamp mogelijk te maken. Als president-kerkvoogd heeft hij de vrijwel verwaarloosde boekhouding weer keurig in orde weten te brengen.

Geleidelijk aan was hij een vraagbaak geworden voor tal van natuur- en oudheidminnaars in heel Nederland en zelfs daarbuiten. Wist hij immers niet goed de weg in het Bentheimse, en kende hij hier niet menig archivaris? De geschiedenis van de streek trok hem aan. Hij bestudeerde steeds primair de overgeleverde bronnen. Het enige dat hij zocht was de waarheid. Begaafd met een scherp en helder verstand wist hij al speurende het wezenlijke te scheiden van de fantasie. Ook het vastleggen van dingen, die in de loop van de tijd dreigden uit te sterven, rekende Dingeldein tot zijn taak. Hoe hield hij ervan te dwalen door velden en bossen, uiterlijk stil, maar innerlijk ontroerd door de schoonheid van de natuur.

In zijn vele foto's is dit dan ook duidelijk te herkennen. Zoals een schilder zijn palet en penseel greep om kleur en lijn vast te leggen, zo greep Dingeldein zijn camera.

Vele artikelen heeft hij geschreven in evenzo vele bladen, kranten en tijdschriften.

Ook was hij medewerker en redacteur van het Jaarboek van Overijssel (oude stijl).

Verder heeft Dingeldein enige boeken geschreven. Het bekendste is wel geworden "Het land van de Dinkel", dat nog steeds een erg geliefd boek is, en reeds 'menig herdruk heeft beleefd. Een hoogtepunt zal onbetwist voor hem zijn geweest de medewerking, die hij heeft mogen verlenen aan de totstandkoming van het grote standaardwerk "SINGRAVEN", ofwel de Geschiedenis van een Twentsche Havezathe. Dit tot vier geweldige delen uitgegroeide in 1934 verschenen boekwerk is samengesteld door prof. dr. Döhmman in opdracht van de eigenaar/bewoner van Singraven mr. Laan.

Bij de dienst, welke voorafging aan Dingeldein's begrafenis, ging ds. C.R. Plomp voor. Hierbij waren onder meer aanwezig dr. J.H. van Heek uit 's-Heerenberg, directeur van het Rijksmuseum Twenthe; dr. C.C.W.J. Hijszeler, conservator van dat museum; L.A. Stroink, voorzitter van de Oudheidkamer Twente en mr. G.J. ter Kuile sr. Ook van gene zijde der grens waren velen aanwezig.

"Staan wij", zo vroeg ds. Plomp in het verloop van de predikatie zich af, "niet al teveel stil bij het menselijke van de dood? Van Dingeldein's leven kan men zeggen, dat het in dienst stond van de ander".

Om aan zijn vele, vele werk nog eens aandacht te schenken is het gelukt een van zijn laatste publikaties op te speuren. Een artikel waarvan G.J. ter Kuile sr. schreef: "Een uniek, instructief artikel". Het komt voor in de Driemaandelijksche Bladen, Nieuwe Serie, Deel IV, van 1952. Elders in dit blaadje treft u dit artikel aan. Het is getiteld: "Op de akker in Twente".

Hiernaast kunt u eerst echter nog een gedeelte van een artikel lezen, dat hij in 1930 heeft geschreven, en dat juist zo past in deze tijd vóór Pasen. Het stond in het Twentse Dagblaa Tubantia van zaterdag 19 april 1930. Alweer bijna 50 jaar geleden.

Der traditie getrouw trokken op Palmzondag in welhaast alle Twentsche dorpen en steden de kinderen met hun palmpaschens rond. Het was een feest voor menig kind, zoo'n mooien versierden "palmbosch", omhangen met een keur van lekkernijen, van zijn moeder te krijgen. Dagen te voren waren zij er vol van geweest. Er hing reeds iets in de lucht van de naderende vreugde. Vol belangstelling hadden de kleinen Zaterdagavond om moeder gestaan, die boven om een mooien gladgeschraapt stok vaak met bont papier beplakt, zorgvuldig een boschje donkergroene palm bond, vaak met veel moeite nog ergens bij een buurman of goeden vriend veroverd, die nog een ouden knoestigen buxus bij zijn huis had staan. Dan had moeder den groenen bezem omhangen met slingers van rozijnen en vijgen, die de kinderen mee hadden mogen helpen rijgen aan lange draden naaigaren, tot de vingers van de kleverige zoetigheid aan elkaar pikten; met koekjes en biscuits, met suikerwerk, ja zelfs met sinaas-appels en netjes met suikereitjes. Mooi werd het al, maar het beste kwam nog. Moeder prikte een groot rad van fijn wittebroodsdeeg, met gevlochten spaken en rand, op het aangepunte uiteinde van den stok, dat het half schuil ging tusschen de palmtakjes, en de scherpe punt nog een eind door het rad heen stak. Dan had zij den grooten "gans", "zwaan" of "haan" genomen, die al gereed lag en hem boven op het rad gestoken. Vaak een gans, of hoe men die symbolischen vogel in Twente ook noemt, met een heele rij kuikentjes tegen zijn rug opklauterend, alle met oogen van zwarte krenten. Nog hier en daar een fijn knipsel van kleurig "rozenpapier" gehangen en klaar was de palmpaschen.

Dat was Zaterdagavond geweest. Moeder had het kostelijke voorwerp voorzichtig in een hoek van de kamer gezet, dat het niet kon omvallen. Toen waren de kinderen gaan slapen om den volgende morgen reeds vroeg weer bij de hand te wezen. Ze konden nauwelijks wachten, tot ze in hun Zondagsche kleeuren waren gestoken. Dan de straat op met den palmpaschen. "Voorzichtig, laat hem niet vallen", zegt moeder. "Mooi rechtop houden, hoor broer. En niet dadelijk het lekkers er af eten! Ik zal straks eens kijken, of je hem mooi bewaard hebt".

Om acht uur liepen er al enkelen op straat, den moeien palmpaschen hoog opgeheven en er telkens naar lijkend met blijde, maar tevens begeerige oogen. Reeds probeerden er enkelen schuchter het liedje in te zetten van Pallem-pallen-paschen. 't Was nog wat te vroeg. Daar kwamen al meer kormiten aan, jongens en meisjes; kleine peuters van nog geen drie jaar, die moeite hadden hun palmpaschen te torsen en door een grooter broertje en zusje moesten worden bijgestaan. Daar had je waarlijk ook nog groteren van boven de tien jaar die zich nog niet schaanden mee rond te trekken. Binnelijk werd het levendig in het dorp. Overal vormden zich kleine groepjes, uit alle hoeken klonk gezang door de Zondagsstille straten, tot tenslotte allen elkaar gevonden hadden en een heele stoet bijeen was. Daar klinkt weer het oude liedje:

Pallem-pallem-poaschen,
De hoener begint te kroaschen,
Ei-koerei, ei-koerei,
't Duurt men eenen Zondag meer,
Dan kri-wi 'n ei,
Eén ei is niks,
Twee eier is wat,
Dree eier is 'n poasche-ei,
Veer eier bin'k zat!

En dan weer van voren af aan. De straat was vol gezang en blij geroep, de zon scheen op de kleurige kinderstoeten en lachte mee om de blijdschap der kinderen.

(uit: Twentsch Dagblad Tubantia van 19 april 1930)

Eind vorig jaar zijn twee voor onze streek erg interessante jaarboeken uitgekomen. Het u allen zeker wel bekende Jaarboek Twente, de in de serie, omvat weer veel mooie artikelen. Triest in dit verband is te melden dat de zo bekwame hoofd-redacteur van dit jaarboek, mr. Bernard Plegt, ons enige tijd geleden, als gevolg van een verkeersongeval is overleden. Hierover staat elders in dit blad nog iets vermeld.

Het andere jaarboek is dat van de Graafschap Bentheim, bij menigeen van ons ook wel bekend. Wat mij bijzonder getroffen heeft is, naast het grote scala artikelen, het in platduits door Heinrich Mensen geschreven verhaal over Jenne (blz. 302-307). Jenne werd in 1887 geboren en is overleden op hoge leeftijd in 1977. Ze is nooit getrouwd geweest en heeft zich zelf altijd in de levensbehoefte voorzien, door te werken bij de boeren. In de boerschap was ze dan ook erg gezien. Over haar werk en gedragingen in die boerschap gaat dan het verhaal.

"It Zwaaie weark mōj't peerd
loaten doon
en veur't lichte
mōj oe waar'n".

De Bruid in statie, omstreeks 1625.
Met allerlei attributen van de Bruiloft.

G'n dag in 't hoes
 Hier zet ik miene koez'
 Ik zol ow zeggen, ik weet nich wat.
 Ik zol ow neugen, ik weet nich waar.
 Now za'k mie'j ees bezinnen...
 Loat mienen kamm'road meer beginnen:
 (Slao 'n hond veur 'n bek dat h'oetscheidt met blekken,
 En net zoo de wichter, dee licht joo as gekken).
 Wissinks Jan de Breugom
 En Greet Asveld de Broed
 Dee neugt ow Moandag middag oet
 Op 'n vätken voezel of veer
 En vief, zes tönn'kes beer.
 En 'n scheppel sökker
 En koffie met nen klont
 Dee zal ow smelten in den mond.
 En ne wanne vol rozienen
 Daor zö'j ow bi'j loaten verschienen.
 En 'n stuk van 'n schinken
 Doar kön i'j good op drinken.
 Wel 's middaags soep en vleisch wil etten,
 Dee döf ook vork en leppel nich vergetten
 En 'n ieder wèes zoo goed
 En zette ziene leerzen en schoo in 'n smear,
 Dan döot ow op de brulft de veute nich zeer.
 Want wi'j kriegt veer muzikaanten oet Wullen of Wettren,
 Dee komt met violen en klarinetten.
 En as dan de spölman begint te strieken,
 Dan zölt de jongs de mèkes ankieken.
 Wichter met de lesse mussen,
 Könt de jongs zoo lekker kussen.
 's Morgens as de hanens kraeijt
 Zölt ze 't nog angoan of 't newwelt of wäit.
 Wi-j zölt scheeten met flinten en pistollen
 En wel nich meer goan kan, dee löt zich meer rollen. —
 Et döt mi-j leed
 Dat mienen kamm'road nich wieder weet.
 Hee har motten neugen
 Hoes-ezetten
 Nums vergetten,
 As de kat en de moes
 Dee blewit in 't hoes.
 En he'j dan ginnen borrel in hoes
 Gëw ons dan 'n trad worst op de voest,
 Heb i-j ons now good verstoan
 Dan kö-w 'n huusken wieder goan.

Deze spreuk had mr. C.J. ter Kuile in 1919 opgetekend in "Ons Twenthe".

Deze soort spreuken en variaties hierop, werden v. oudsher door twee brufbrulfteneugers in de boerder opgezegd, waarvan ze de bewoners voor de bruiloft uitnodigden.

Hoe ging dat vroeger in Denekamp?

Interessant in dit verband is misschien nog wel h volgende artikeltje, dat stond in het weekblad V op Hoord Oost Twente van 22 februari 1978.

*Goondag leu wie wönschet oe allemoöl
bonsjoer. Noe wie hier komt bie oe ao-
wer de vloer.*

*Wôt mer nich bang van de pret
wie brengt oe heus gen belastingbiljet.
Zò ai misschien war hebt te hört, komt
Hennie en Frans van Boömsjans bie
oons in'n hoek.*

*En noe neugt oe de joöngs aller vreen-
delijkst oet um bie èèr op het intrek-
kersmoöl te kommen.*

*Wie zôlt oe mer nicht vertell'n wai zoal
kriegt*

Het is better dat wie 't verzwiegt.

*Mer dit zei wie oe toch: d'er koomp
wisse nog wat te schneupen want d'er
gungn d'er ok nog wa wat nen streu-
pen.*

*Ie hoeft nich èèrst um permissie te vra-
ögen*

Tast vrij too d'uii gerust waägen.

Trekt dan oe bestte kisten teug an

Nò leu tot later mèr vedan.

Mer dit wauw oe toch raön

Um bie 't vall'n wèèr op te staön.

*Opdat men n'andern morgen nich
zeggn kan*

noe zeet toch zonnen soeplap es an.

Doärum nemt den klaären met me'e

Berouw koomp meestpast te late.

En noe is oöns leedke doän

hei nog 'n luk int fleske staön?

RIEGT OE, ZAE DE BOER

Elk *ziene mögg'*, *zae de boer*, en he at *viegen veur 'n döst*. Elk zijn meug, zei de boer, en hij at vijgen tegen de dorst. *Elk ziene mögg'*, *zae de jong*, *mèn ik nem krintenstoet*. Elk zijn meug, zei de jongen, maar ik neem krentenbrood. *'n Ei is 'n ei*, *zae de boer*, en he nam 't dikste. Een ei is een ei, zei de boer, en hij nam 't dikste.

Als met moet, zae de snieder, en he *kouw 't wirf met de el of*. Alles met maat, zei de snijder, en hij sloeg zijn vrouw met de el.

't Wil de spannen, *zae de bók*, en he *wol lemmer kriegen*. 't Zal er spannen, zei de bok, en hij wou lammeren krijgen. *Dat lecht óp*, *zae de boer*, en he *sneed 'n raand van de kips*. Dat licht op, zei de boer, en hij sneed de rand van zijn pet. *Dat is 'n aander koorn*, *zae de mulder*, en he *har nen moezenköttel in 'n bek*. Dat is een andere korrel, zei de mulder, en hij had een muizenkeutel in de mond.

Men mot zik wetten te beheelpen, *zae de boer*, en he *bun ziene scho met nen pickwoerm to*. Men moet zich weten te behelpen, zei de boer, en hij bond zijn schoen met een pier toe.

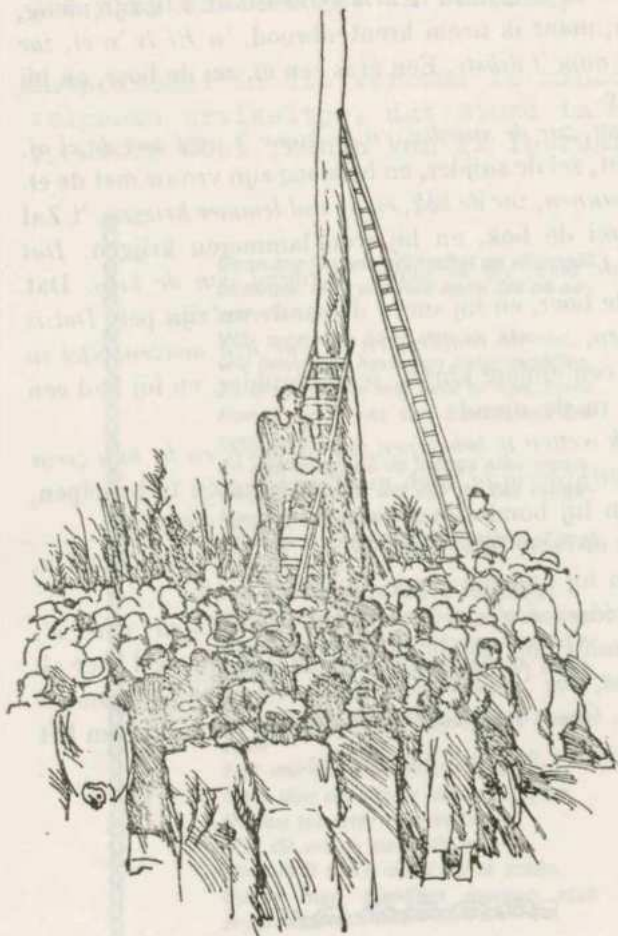
Riegt oe, *zae de boer*, en he *har mèn ene ko in 'n stal*. Richt u, zei de boer, en hij had maar ene koe in de stal

't Breedste kóomp nog, *zae 'n pannenschiet*, *'n stel is-ter a'*. Het breedste komt nog, zei de pannenschijter, de steel is er al.

Groot bi groot, *zae 'n nettelkönnink*, en he *gung bi 'n stoark óp 'n stet zitten*. Groot bij groot, zei het winterkoninkje, en het ging bij de ooievaar op de staart zitten.

't Tweants is meraakels riek aan weurde,
mèr nich an dure gezegden".

PAASGEBRUIKEN

Het is vroeg pascn dit jaar. Palmzondag is weer net achter de rug. Ouders hebben weer samen met de kinderen "n'n mooi'n palmpaacken" gemaakt. Elders in dit blaaije hebt u hier iets over kunnen lezen. En dan worden de voorbereidingen al weer getroffen om de verdere paasgebruiken weer te kunnen beleven. Want, zo in deze dagen komen in Twente weer allerlei tradities en gebruiken tot leven.

Over Twentse paasgebruiken en de presentatie ervan is door de jaren heen al veel geschreven. Waar Ootmarsum zijn "vlaggeln" kent, sleept Denekamp al jaren zijn paasstaak.

Het is ook geen wonder eigenlijk, dat die gebruiken zo springlevend zijn. De activiteiten immers, die hierbij aan de dag worden gelegd, steunen op een historie, die ver achter ons is begonnen. In veel gevallen is de ware herkomst ervan niet meer te achterhalen. Natuurlijk zijn hierover allerlei vaak mooie theorieën opgebouwd.

Volksgebruiken, uitingen van cultuurbeleven, waarvan mr. G.J. ter Kuile zich in in 1918 nog afvroeg hoelang deze nog zouden blijven bestaan. 1918. Zestig jaar geleden al weer.

In ons Denekamp bestaat dit paasgebruik dus uit het zogenaamde "paasstaakslepen". Ook nu nog. Dit gebeurt altijd op de eerste Paasdag, met Judas en Iskarioth.

Een artikeltje uit de Twentsche Courant van 16 april 1963 leert hoe het in dat jaar is verlopen.

Denekamp — Onder zeer grote belangstelling zowel uit Denekamp als uit geheel Twente had op de middag van de Eerste Paasdag het paasstaakslepen plaats. „Judas“ (Tonnie Hofland) en zijn helper Iskarioth (Rob Groener) en vele anderen trokken 's middags naar het landgoed Singraven, waar de paasstaak persoonlijk door mr. W. F. Latin werd aangewezen op de Bogelscamp. De boom bleek echter te zwaar te zijn en daarom werd een lichtere aangewezen. Nadat Judas de standdraad had aangebracht en T. H. Wintels de boom had gekapt werd de paasstaak, die in tweeën was gespleten, onder het zingen van paasliederen en begeleid door zeer vele Denekampers, naar het dorp gesleept waar hij in de nabijheid van de kerk in de Wilhelminastraat werd neergelegd. Na het Lof werd de paasstaak gesleept naar de randkuil op het erve Elverman en daar opgericht. Op de gebruikelijke, vaak gerstige wijze werd de staak hierna door Judas en Iskarioth verkocht voor een bedrag van f 50,- aan de heer Van der Linden uit Utrecht.

Bernard Plegt 1904-1977

TESTAMENT

Op een van de vorige bladzijden hebt u kunnen lezen onder literatuurinformatie dat over Bernard Plegt nog iets naders zou worden vermeld. Nu, dat is dan op deze plaats.

Hieronder volgt de tekst, zoals die voorkomt op het gedenkprentje, dat bij de dankzegging, na de crematie van het lichaam van Plegt, is verstrekt. Een tekst, die door hem zelf is geschreven, en welke ook spreekt voor zich zelf. Leest u het "testament" maar eens.

Eerst echter een gedicht van Cato Elderink, dat juist in dit verband toch wel vermeld mag worden.

"Los löt mien lèven al wat et hùlt
as dwerrelend herfstloof as dale et vùlt
Eén wordend met al dee oons vuur bint egaon
zal ik dan 't lèvensraodsel verstaon.
Suja, suja, suuselt de weend....
Nem, Loder Eerde, dek too dien Keend."

Testament

As 't dan zoawied is, kinder, doot mi dan
nich under nen grafsteen,
boärgermans naam past nich up
ewigheeds pöste !

Jammer geeld, zonnen steen, koopt lewer
der braod veur,
veur mi dan genne parkeerstie,
da's gen klook verstaand.

Wel oet de tied geet den broekt ok gen
ruumte
d'eerd is ja veur dee wel de lèewt al te
kleen,
en gennen pronksteen kan mi et lèwen
nog lengen,
as ik veur 't grötste misterie eenmaal zin
kommen te staon.
't Ennige lèwen da'k dan op eerd' nog kan
holden
is dat ik bliew' in 't gedénken van bloos
'n paar.

En daorum, laot mine assche wilmoods
dan wèjen
aower nen es, of aower ne wellige weed !

Want dan kan mine stof, van mi bevrijd,
veur zienen gaank gaon
en, net as i iniet, verbettern et Twètsche
laand.

B.P.

Op een van de vorige bladzijden hebt u kunnen lezen
 onder literatuurhistorische dat over Bernard Plag
 een lichte nadere een werden vermeld. Nu, dat is dan op
 deze plaats.

Affommer volgt de tekst, zoals die voorkomt op het
 gedrukt, dat bij de aankomst, en de eerste v
 van het land van Vrijheid vermeld. Het eerste, dat
 door hen zelf is geschreven, en welke ook eindelijk voor
 zich zelf. Het is het "Testament" van Bernard Plag.

Deze schreef een gedeelte van zijn leven, dat juist
 in de eerste tijd van zijn leven was.

Deze is de eerste van de reeks van de
 en de eerste van de reeks van de
 en de eerste van de reeks van de
 en de eerste van de reeks van de
 en de eerste van de reeks van de
 en de eerste van de reeks van de

En de eerste van de reeks van de
 dan de eerste van de reeks van de
 dan de eerste van de reeks van de
 dan de eerste van de reeks van de
 dan de eerste van de reeks van de
 dan de eerste van de reeks van de

DE VELDNAAM ILAND

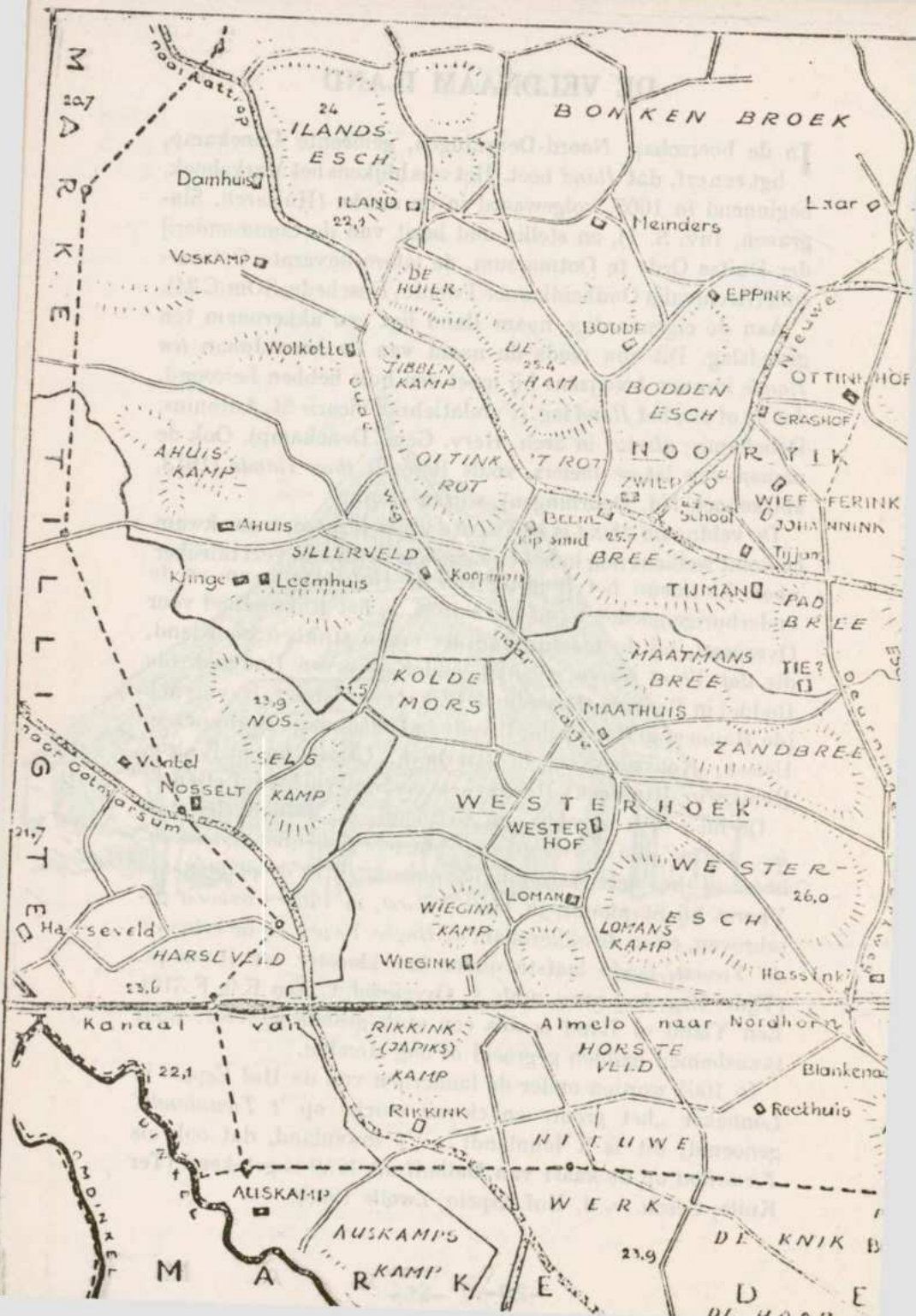
In de boerschap Noord-Deurningen, gemeente Denekamp, ligt een erf, dat *Iland* heet. Het was blijkens het Markeboek, beginnend in 1605, volgewaard in de marke (Huisarch. Singraven, Inv. S. 1), en stellig oud bezit van de Commanderie der Duitse Orde te Ootmarsum, de latere havezate Ootmarsum (Archivalia Oudheidkamer Twente, Enschede, SOm/C 24).

Aan de eigenaardige naam *Iland* ligt een akkernaam ten grondslag. Dit zou reeds de naam van de hoer Johan *ten Ilande* kunnen bewijzen: hij moet een huis hebben bewoond, dat *op of aan* het *Iland* lag. (Fundatiebrief vicarie St. Antonius, Denekamp; afschr. in arch. Herv. Gem. Denekamp). Ook de namen van latere meiers, zoals Berendt *thon Ilande* (1613, Markeboek Nd. Deurningen), wijzen erop.

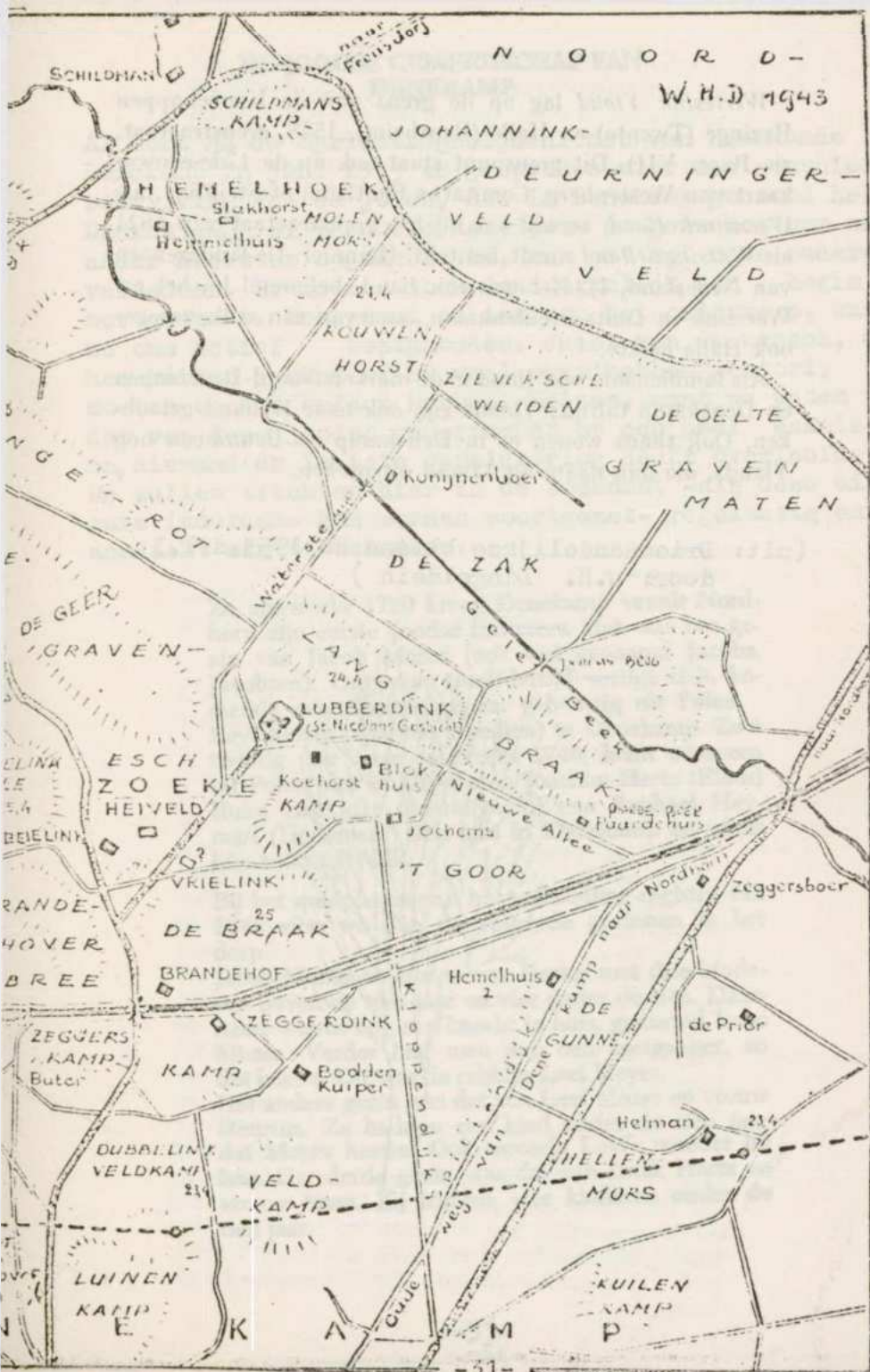
De veldnaam *Iland* is in Twente vrij zeldzaam, maar kwam en komt wellicht nog in het Graafschap Bentheim veel talrijker voor. Zo noemt het Register van de Hof Ootmarsum en de onderhorige goederen, uit circa 1554, in het Rijksarchief voor Overijssel, bij de beschrijving der erven stukken bouwland, die *dat Ylant* waren geheten, onder de erven Bodynek (de Bodde) in Reutum, Eylerdinek (Eilert) in Mander, Haymynek (de Haimer) in Tweekkelo, Breede in Golenkamp, Cornynck in Uelsen, Konyngeshues in Itterbeek, Groskamp in Volzel, Hemke in Itterbeek, Hesselynek en Stoltynck in Uelsen.

De lid *i* of *y* is gelijk aan Germaans *ij*, Middelnederlands *ive*, „taxus”, die in Twente nog iewe, iebe, iebenboom, ieuwenboom of -bos heet. Dezelfde boomnaam zit in de plaatsnaam Yhorst bij Staphorst, in 1449 *Yworst*, in 1496 *Ywehorst* geschreven, en in de akkernaam *de Hoghe Yworst* en de erfnaam *de Yworst*, beide laatste onder het klooster ter Hunnepe. (Tijdr. Reg. oud prov. arch. v. Overijssel, C 80m E 9, F 310). Een *Yland* of *Iland* is dus een stuk gronds geweest, waar taxusbomen hadden gegroeid of nog stonden.

In 1664 worden onder de landerijen van de Hof Espelo in Lonneker „het groote en cleyne stucke op 't *Tieunlandt*” genoemd; dit is 't *Ieunlandt* = 't *Iewenland*, dat ook als *Tieuwlant* op de kaart van Dalhoff uit 1759 is getekend (Ter Kuile, Gesch. v. d. Hof Espelo, Zwolle 1908).

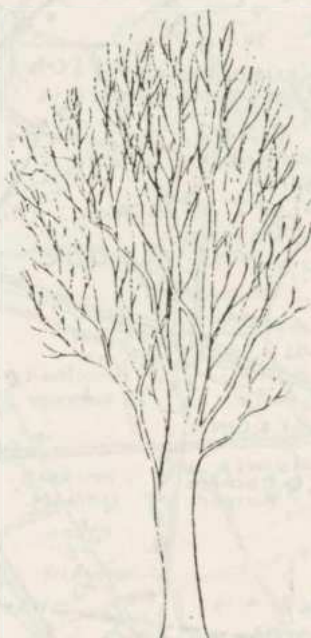
W. H. D. 1943

Werresink Yland lag op de grens van de boerschappen Hezinge (Twente) en Halle (Bentheim), 1548, grenstractaat, zie Racer VII). Dit grenspunt staat ook op de 17de-eeuwse kaart van Westenberg, Comitatus Bentheim et Steinfurt, als *Wernsinck Iland*, terwijl het bij het grenstractaat van 1824 als *Warsings-eiland* wordt betiteld. (Bannier, De landgrenzen van Nederland, I). Het was een Iland, behorend bij het erf Weersink in Duits-Breklenkamp, waarvan een stuk vroeger ook Halle heette.

Als familienaam was Iland in de marken Noord-Deurningen en Denekamp talrijk; Ylands zijn ook naar Holland getrokken. Ook thans wonen er in Denekamp en Beuningen nog Ylands, die hun naam als IJland uitspreken.

(uit: Driemaandelijkse bladen NS 1953, afl. 1
door: W.H. Dingeldein)

DE JOODSE GEMEENSCHAP VAN DENEKAMP

Al kort na de oprichtingsbijeenkomst van Heemkunde Denekamp in juni 1975 is gesproken over een geschied-schrijving van de joden, die in Denekamp gewoond hebben. Daarna heeft al 'n enkele keer deze en gene het een en ander hierover opgeschreven, van wat met name ouderen vertelden. Er is dus toch daadwerkelijk een begin mee gemaakt. Momenteel is dat ook het onderwerp, waarmee we ons actief bezighouden. Juist van de mensen, die hen hebben gekend of er veel over hebben gehoord, moeten we het helaas hebben. Helaas, want we weten dat van deze joodse gemeenschap op een heel enkele na, niemand de laatste wereldoorlog heeft overleefd. We zullen trachten hier in de toekomst -als deze uitgave inderdaad kan worden voortgezet- regelmatig enige aandacht aan te schenken.

Zo omstreeks 1720 kreeg Denekamp vanuit Nordhorn zijn eerste Joodse inwoners. Het was het gezin van Jacob Mozes (ook wel genaamd Jacobs, Jacobsen). Ongeveer tezelfdertijd vestigt zich, komende van Amsterdam en geboortig uit Polen Levi Mozes (ook wel Bendien) te Denekamp. Zo'n twintig jaar later omstreëks 1740, komt eveneens uit Polen hier in Denekamp Joachim Hertz (Elens) Ruim tien jaar daarna meldt ene Raphael Heyman (Hedeman) zich aan in Denekamp en vindt hier ook onderdak.

Bij het raadplegen van het volkstelling-register van 1748 zien we dan de volgende gezinnen in het dorp.

Jacob Mozes en zijn vrouw Hester met drie kinderen boven de tien jaar en vier onder de tien. Daarnaast was er nog een knecht in huis, genaamd Isaac Mozes. Verder had men nog een kostganger, zo dat heette. Dit was de rabbijn Levi Meyer.

Het andere gezin was dat van Levi Mozes en vrouw Henrina. Ze hadden een kind onder de tien jaar dat Mozes heette. Ook woonde Levi's moeder bij hen. Het derde gezin was dat van Izaak Hartz en vrouw Anna. Zij hadden vier kinderen onder de tien jaar.

In totaal telde Denekamp toen dus 21 Joodse inwoners. Op dit kleine aantal was ook al een rabbi. En dat terwijl de Joodse gemeenschap nog geen eigen godsdienstcentrum had in Denekamp. Men moest op Sabbath nog naar Ootmarsum. Dat zou ook nog wel enige tijd zo blijven.

De volkstelling van 1795 geeft het volgende beeld te zien.

In het dorp woonden de volgende gezinnen:

Salomon Abraham, koopman in totaal drie personen

Wed. Bendien & Zoon, kooplieden: zes personen.

Joseph Abraham, koopman: drie personen.

Heyman, eveneens koopman: 9 personen, waarvan er een in Holland en een in het Munsterland diende.

In de „boerschop” woonden verder nog 2 Joodse gezinnen en wel:

De Wed. van Levy Mozes, kooplieden: in totaal waren ze met zijn zessen, waarvan er een in Amsterdam was.

Joseph Jacobs, koopman negen personen, waarvan er een in Amsterdam een in de „pruis” en een in de graafschap Bentheim vertoefde.

In 1813 telde het dorp Denekamp 44 Joden. Uit de Volkstelling in 1839 blijkt, dat dit aantal slechts gering is toegenomen tot 51 personen.

Het waren de volgende gezinnen met hun bewoners.

In het dorp woonden op nummer 31 Salomon Emrik, 44 jaar, geboren te Amsterdam, koopman van beroep en zijn vrouw Sara, 48 jaar, geboren te Winterswijk. Zij hadden de volgende kinderen: Regina 14 jaar, geboren te Denekamp, dit evenals de andere kinderen Sophia 12 jaar en Aleida 8 jaar.

Op nummer 42 woonde: Mozes Wolf Elkus, 37 jaar geboren te Denekamp, koopman en vrouw Mina Levie 34 jaar geboren te Rhine met de volgende kinderen: Wolf Mozes 3 jaar en Hendrina Mozes 1 jaar beiden geboren te Denekamp. (op nummer 40 woonde Jannes Kock, logementhouder en op nummer 43 koster Nieland).

Het volgende gezin was dat van Jacob Silberman. Hij was 29 jaar oud, geboren te Lemforde en koopman van beroep. Zijn vrouw heette Carolina Langbeil was eveneens 29 jaar en kwam geboortig uit Guterslot. Ze hadden drie kinderen: Israël 1 jaar, Jette 7 jaar en Rike 4 jaar, allen geboren te Denekamp.

Het vierde gezin was dat van Raphaël Hedeman, 59 jaar, koopman, geboren te Denekamp en zijn vrouw Juda Jacob Elkus, koopvrouw, 36 jaar, geboren te Denekamp. Zij hadden zes kinderen: Heyman 8 jaar, Jacob 5 jaar, Josef 3 jaar, Hartog 3 maand, Hendrina 13 jaar en Jannette 10 jaar.

Tenslotte woonde in het dorp nog Hartog Elkus, 35 jaar, geboren te Denekamp en eveneens koopman van beroep. Zijn vrouw heete Lea Leeser, was eveneens te Denekamp geboren en ook 35 jaar oud. Zij hadden drie kinderen en wel Leffman 5 jaar, Hartog 3,5 jaar en Betta Hartog 1 jaar. Verder was hier als dienstmeid in huis: Dina Suskind 16 jaar, geboortig uit Denekamp. Daarnaast had men nog een kostganger in huis. Dit was de onderwijzer Herman Aron Rein, 17 jaar, geboortig uit Terhegel (Dit gezin woonde nabij pastoor Binkhorst).

In de buurtschap Denekamp woonden ook nog vier Joodse gezinnen.

Jacob de Leeuw, 76 jaar, geboren te Denekamp, koopman en zijn vrouw Juda Abraham, 65 jaar geboren te Almelo. Deze woonden nabij:

Mozes Samuel ten Brink, 35 jaar geboren te Nordhorn, koopman en vrouw Juda Kramer, 24 jaar, eveneens afkomstig uit Nordhorn. Zij hadden drie kinderen: Zette Mozes 5 jaar, Levi Mozes 3 jaar en Regina Mozes 1 jaar. Verder was hier in huis de wed. Gemka Jacob Vles 55 jaar, geboren te Aalten en Bernard Seligman, 60 jaar, ongehuwd. In diezelfde omgeving woonde Mannes Suskind 60 jaar, geboren in Hessen en koopman van beroep. Zijn vrouw heette Maria Krabbo, geboren in Amsterdam en 50 jaar oud. Zij hadden vijf kinderen: Sander 20 jaar, Salomon 16 jaar, Meyer 14 jaar, Philip 12 jaar en Jette 10 jaar.

In de omgeving van de Bögelscamp woonde: Jacob Duits, 42 jaar, geboren te Denekamp, koopman en zijn vrouw Clara Heilbron 38 jaar geboren te Lochem. Ze hadden drie kinderen: Simon 13 jaar, Salomon 11 jaar en Rosa 15 jaar, allen geboren in Denekamp.

In 1860 telde Denekamp 97 Joodse inwoners.

Seder 1847 hadden ze een eigen synagoge.

In 1938 was hun aantal afgenomen tot 54.

(In het door Heemkunde Denekamp in 1977 uitgegeven boek „700 jaar kerkelijk leven in Denekamp” staat ook een lezenswaardig artikel „Joodse Gemeenschap”, blz. 99 e.v.)

Wis du
et Päärd
riskeer
dan riskeer
ick
't Lääwen

Cato Eldrink schrijft in "Twënter Laand en Leu en Lèven": "Zooals ook de heidevelden verdwijnen, het Saksische huis, onze gemoedelijke Twentsche taal met haar voortreffelijke beeldspraak en de goede zede en trouwe noaberhulp, zoo sterft ook de Twentsche sage". Hierin heeft ze, toen ze dit in 1937 schreef, wel op veel punten gelijk gekregen.

De Twentse taal echter leeft nog volop en naar het schijnt, meer dan ooit te voren..... gelukkig.

En wat de sagen betreft. Ja, daar schijnt momenteel inderdaad niet veel meer over te vertellen. Of..... toch nog wel.....

De levensvatbaarheid van een sage was natuurlijk gelegen in het samenvertoeven, het bij elkaar zitten in huiselijke kring om de haard. Dit gaf een bepaalde stemming. Een sage moet ook eigenlijk verteld worden. Het woord "sage" betekent niet voor niets "Wat gezegd wordt".

"Wij echter hebben de kalmte en de rust verloren". (Cato Elderink, 1937).

Toen, in 1937 al. Wat moeten we nu, ruim 40 jaar later wel niet zeggen, met al die moderne massa-communicatiemiddelen.

Maar toch.....

Of juist daarom.....

Er schijnt tegenwoordig ook weer enige behoefte te bestaan aan het teruggrijpen naar vroeger. Misschien ook al, om dit jachtige leven bij tijd en wijle te kunnen ontvluchten.

En dan kun je vanzelf met dingen, alssagen in aanraking komen. Hierdoor krijgt de volksaard toch nog iets van haar vroegere schoonheid terug. Bepaalde gebruiken en opvattingen worden zovaak als vanzelfsprekend beschouwd, maar later blijkt dat niemand er nog iets van weet.

Over allerlei zaken ontstonden verhalen, die vaak telkens een eigen leven gingen leiden.

Volksverhalen, ontstaan door mondelinge overlevering, zijn in het verleden en moeten het nu ook nog wel zijn, een bron voor de plaatselijke geschiedschrijving. Hieruit spreekt de onderlinge verbondenheid van een plaatselijke leefgemeenschap.

Er zijn nog sagen, die herinneren aan een voor-christelijke tijd, aan de heidense overleveringen en gebruiken. Aan de tijd, waarin vrijwel al deze sagen zijn ontstaan.

De "belten", waarom heen 's-nachts de witte wieven spookten en waarvan gezegd werd, dat ze hun onderaardse woningen overwelfden, bleken vaak Germaanse grafheuvels te zijn.

Waar de duivel is, is de hel niet ver. Over de hel en de hemel bijvoorbeeld. "Hemelhoek" heet ook een gebied in Noord Deurningen. Waar heeft dit toch mee te maken? Zou dit van "heymaet" (=lijfstraffelijk gericht) komen en lagen hier eens gerechts(godsdienst)- en begraafplaatsen bij elkaar in de buurt?

Wie het weet of denkt te weten, mag het zeggen. Laat het eens weten, als u er een verklaring voor hebt.

Zo had ook in de Stille Week, de week voor Pasen dus, iedere dag een bijzondere naam. Groene of Witte Donderdag vooral, was een dag, waarop volgens de overleveringen geheimzinnige krachten actief waren. Men geloofde bijvoorbeeld dat een ei, dat op Witte Donderdag gelegd was, een jaar lang bewaard kon blijven, zonder dat het zou bederven. Ook werd er op deze dag "kroedmoes" gegeten. Dit was gemaakt van bessenbladen, klaver, brandnetels, boerenkool enzovoort.

Vreemd was ook dat men het paaslam op de eerste paasdag in de zon zag spelen. Iemand drukte zich eens zó uit: "A-j paoskenmorgen um 'n uur of elf nen emmer water in de zonne zett, dan kō-j 't paoskelam zik der in zeen speeg'ln. Jao natuurlik mō-j dat um elf uur doon, dan steet de zonne al hooge, zo'n lam wol toch in de zonne spōl'n."

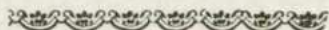
Allemaal verhalen van zeer uiteenlopende aard, welke hierover de ronde hebben gedaan.

GRAFHEUVEL

We willen trachten veelzijdig te zijn
in dit contactblaadje. Daarom volgt nu
een kort gedeelte van een gedicht over
een grafheuvel. Het is in 1869 geschreven
door mr. B.W.A.E.Sloet tot Olthuijs
(1808 - 1884).

Het heet "De Germaansche Grafheuvel".

"Wie achteloos dees terp betreedt
Met bruine heideplant omkleed,-
Ik heb bij ' zilveren van de maan
Vaak mijmrend bij uw kruin gestaan,
Als langs de heid de nachtwind gleed
Die den en gael siddren deed.
Ik heb ver van het aardsch gewoel,
Daar meegesleept door mijn gevoel,
Mij in der tijden verren nacht
Teruggedacht bij 't voorgeslacht...."

De Backer.

Die'tlichaam voed, Is voort Gemoedt.

ô Schepper van het lieve Brood ,
Tot voetsel van het tijd'lick leeven
Hoe heeft uw mildheid ons genood,
Om ons u Selfs tot Brood te geeven:
ô Brood dat uit den Heemel viel
Versaaidigd ghij dan onse Ziel.

Van kukelhanens en krèèiende zängers

„Hes 't a heurd,” kwam Jannöäken bi'j Dieks en zee deur, of dit et grötste nijs was, noa het schuttersfeest van van 't sommer en 't vertrek van Pestoar Weijs.

„Wat heurd?” zèr Mörsche-Dieks slok-fôt, um nich te loaten mèerken, dat he ok ni'jsgierig kon wèèrn.

„'t Is 'n verhaal van kukelhanens.”

„Wat zol dat, zer Dieks, zee legt wis kromme eier.”

„Nee, nee, kwam Jannöäken op 'n èènd, mer hes de kraant van vandaag nich good lezn?”

„O, doe bedoels, dat Bakker Hans ziene krèèiköppe verkof met gaas en hok en allens Doar zölt zee um wal met beet hebben had.” Dieks greep noar de kraante en ja ziene oagen zaggen 't wier stoan: „Te koop 15 vette Hanen met hok, 3 x 4 M. - J. G. Berning Johanninksweg 11, Denekamp.” (Tw. Crt. 3 Oct. '49.)

Jannöäken kon den lämmerstert nich länger stil hoolden: „Ik was zèr ze, net efkes in d'n weinkel van Berning-Bakker en doar güng ieder moal de telephoon. Dan höng Hans met nen sproonk an den kuierdroad, mer hee was slim kort van stof en et hoarn smee e ieder moal medwilliger op'n haken. Dee verdepte hanens — kwam d'r tusschen ziene twee riegen taande hen e'sist. Ik vreug um, wat vokke hanens at-e bedoeln. Ik heb um los legd, en an 't lesten vertöl-e van 'nen Vrèèdagoamd in September, doo de koarzangers van de Beerkenboer en consorten op weg noar de re-

petitie wazn. Hee hadde eer
'eploagd met eer zingn : de mus-
schen in de leinden neugst de kerk
kōnden et better dan zee en de
keploan zōl wa 'n moal met de
dwerszage kommen en zagen de
beide pōāle onder 'n bōn'n van-
dan en nog meer van dee kunsten.
Mēr de zangers van 't koar leutn
zik ok gennen boanstok op den
kop anpeuntten — ze harren ge-
liek ok — in d'n doonkern, nog
denzōlfden oavond kreupen d'r 'n
kōppalken jongs langs zien hoes
noar 't hanenhok. De veer besten
hebt ze den kop ofdrèeid en bie
Dierselhoes plukt. Doo zee 'san-
dersoavonds de butte neugst eern
teller hadd'n liggen, kreeg d'r een
inees gewetensbezwoarn. 't Was
d'n fiensten van 't kōppelken dee
reup : 't is vasseldag vandaag en
de hanens krèeit joa in'n boek !
't Was doo net quatertèemper-
zoaterdag, mos wetten.

„Dat kan oe best oawerkom'n
remden Dieks ziene rebbelende
vrouw efkes of, want doe hars
Goonsdaagns te vuurten ok a
spek snen'n !”

En de tuffelmōlle van Jannōä-
ken wol wieder drèeien. Effen
wochen, gebaarde Dieks, Pestoar
van den Bosch hef aait zegd, dat
onwetend nich zeundigt, gelukkig
nich, aans kwams doe d'r bij
Petrus an de duur nich good of.”

Jannōäken kluurden ietskes bij
de oaren, woar 'n paar strubkes
hoar trilden, mēr zee gung wier
vlietig wieder. „In alle geval, de
jongs hebt 's oamds plezèerig
kaart't, alleen hef Beerkensboer
Moore 'saander daagns noa de
late kèerk klaagd, dat de jongs
eer zingen iets bij't krèien vuur
de duur hen was goan en.... dat
koarzānger weern 'ne deure leef-
hebberije was.”

„Wat ne mooie grap,“ har
Mörsche-Dieks zegt en het hele
gezicht stun vol veurs van 't lachn.

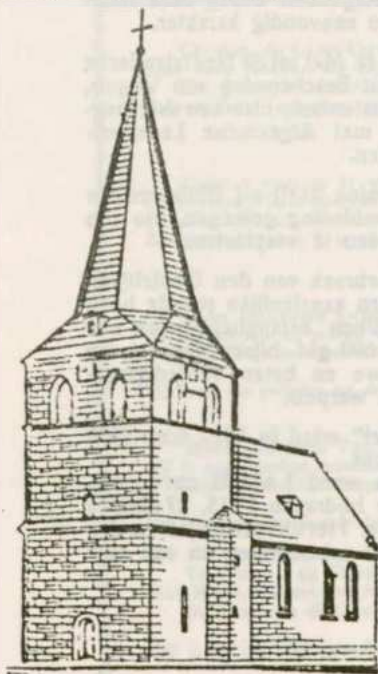
's Anderdaags 4 Oct. kwam
nen deftigen meneer nog um een
hanenpeutken. De kukelers wördt
beroemd en... de bakkeri'j derbi'j.

In alle geval de zängers krèët
no vol better op eer bön'n.

En de bakker döt veur de wis-
sigheid no iederen Zundag nen
haan in de boansoep.

Noaschrift: Nen honerköüper
har de kraant ok lezn en kwam
ok al klagen: „Doe bins nen
mooien bakker, doe hes mie zegt,
das dee steel-kämme nooit zös
verkoapen en no hes zee in de
kraante?“

(uit: Parochie Contact, 3e jaargang
(1949) nr. 2 - afl. november)

NIEUWS vóór 60 JAAR

(uit: Weekblad voor Oldenzaal en omstreken - 2 februari 1918)

Denekamp. 30 Jan. Heden avond hield de Rederijkerskamer „Eendracht maakt Macht” een welgeslaagde feestavond in Pension „Dolce”. De keurig versierde zaal en welvoorzien tafels maakten direct bij de intrede een prettige stemming, welke er niet minder op werd, toen de hh. Schultz en ten Brink eenige goedgekozen voordrachten ten beste gaven.

Daarna had men een Tombola zonder nieten, welke ook reusachtig op de lachspieren werkte.

Zondag en Maandagavond hield de Maria-Vereeniging uitvoering in Concordia, welke goed bezocht was.

Opgevoerd werden: 1 't Is Neerland dat ons toebehoort, 2 Gods wegen, toneelspel in 2 bedrijven, 3 De nieuwe Dienstbode, blijspel in één bedrijf. Wegens de tijdsomstandigheden droeg deze feestvergadering een eenvoudig karakter.

31 Jan. Eefde Mel zal de Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels, gezeteld te Amsterdam, hier een driedaagse excursie met Algemeene Ledenvergadering houden.

De heer Bernink heeft uit Bilthoven een verlokken aanbieding gekregen, om zijn Museum daarheen te verplaatsen.

Daar de doorbraak van den Oostelijken Dinkeldijk velen aanzienlijke schade heeft berokkend, hebben belanghebbenden een som van ruim 600 gld. bijeengebracht, om daarvoor nieuwe en betere verdedigingsdammen op te werpen.

„Natura docet” werd in 1917 door 2038 personen bezocht.

Aan entré's werd f 491.35 ontvangen, aan jaarlijksche bijdragen f 415. 27 nieuwe leden traden toe. Het uitvoerige jaarverslag bevat lijsten van schenkingen en van aankoop.

Paaschliederen.

I.

Christus is opgestanden
Alle van der Joden er handen,
Wi sullen nu allen recht vrolick sijn,
Christus sal onze Verlosser sijn. Alleluja!

Was Christus ook niet verresen
Alle met sinen goddeliken wesen,
Wi waren gebleven in grooten nood,
Wi allen moesten sterven den eeuwigen dood.
[Alleluja!]

Daer waren drie heilige Vrouwen,
Die wouwen het graf aanschouwen.
Sie sochten den gekruisten Heer Jezu Christ
Die al van de dooden opgestanden is. Alleluja!

Christus die voer ter hellen
Om aldaere in vrede te stellen
Die in de duisternisse lagen seer bezwaert
God die heeft ze met zijn eeuwig licht
[verklaert. Alleluja!]

Gij prinsen, gij helse soorten,
Doet open uw muren en uw poorten,
Uw roven, die worden u nu onthaelt,
Christus heeft alle onse schulden betaelt.
[Alleluja!]

Christus, de Groot-Eerwaerde,
Zijne lieve Moeder, die Hij openbaerde
Zijn wesen, nu klaerder dan sonneschijn,
Onsterfelijk, verlost nu uit smarten en pijn.
[Alleluja!]

Chrisius vont ze in weene
De zuyvere Maria Magdalene
God heeft ze vertroost in haer verdriet
Als eenen hofman, 't is alzoo geschiet.
[Alleluja!]

Twee Discipelen kwamen gaende
Naar Emmaus, zij waren verstaende,
Hoe Chrisius zooveel had aan 't Kruis
[geleén,
Hij toen als pelgrim op den weg verscheen.
[Alleluja!]

Weest Christnen Zijn lijden gedachtig,
Hij is ons Paeslam waarachtig.
Geofferd aan den Kruyse voor onze
[misdaet,
Dat dede de Joden er valschen raet. Alleluja!]

Verblijdt U, gij Christenen algemeine
Met Maria, die suivere fonteine,
De koop van dien Judas, so trouweloos
[gedaen,
Die is aan ons allen so wel vergaen. Alleluja!]

II.

Heden is de grootste dag,
Dat Christus opstond uit het graf,
's Morgens vroeg om dezen tijd,
Tot vreugd der gansche Christenheid.
Daarom, kommet daarom, stervelingen
Alleluja! Alleluja! laat ons zingen.

Samsons sterkte middernacht
Hij, hij deed de poorten deinsen;
Christus door Zijn eigen kracht
Verrees! Wie zal 't ontveinzen?
Daarom, enz.

Jonas na drie dagen tijd
Van den walvisch uitgespogen;
Christus tot der Joden spijt
Staat op! Ik wil 't gelooven.
Daarom, enz.

Valsche reden uitgezocht;
O schande voor de Joden!
Die soldaten omgekocht
Lagen bij het graf als doden.
Daarom, enz.

Drie Maria's metter spoed
Kwamen bij het graf met vrezin;
Tot haar sprak de Engel zoet:
Wien gij zoekt, die is verzezen.
Daarom, enz.

SINDS ONHEUGLIJKE TIJD IN
HET OOSTELIJKE DEEL VAN
TWENTE GEZONGEN.

Magdalena stond bij 't graf
Om zoo bitterlijk te wenen;
Maar toen zij den tuinman zag,
Hare droefheid was verdwenen.
Daarom, enz.

Christus in den duistren nacht
Is schitterend verzezen;
Heeft verbroken duivels-macht,
Komt, laat ons maar vroolijk wezen.
Daarom, enz.

Pharao in dollen moed
Ging Israël vervolgen;
Door den stroom van Christus bloed
Alle zonden zijn verzwoegen.
Daarom, enz.

Pharao, gelijk als lood,
Is in de zee gebleven.
d'Overwinnaar van den dood
Is luisterrijk verschenen.
Daarom, enz.

Als God verrees zoo vol van glans,
Toen is de dood gestorven;
Verheugt U dan in Jezus naam,
Het leven is verworven.
Daarom, enz.

Eer den Vader en den Zoon!
Eer zij den Geest van beiden!
Dat Hij ons genadiglijk
In 't Hemelrijk geleide.
Daarom, enz.

advertentie uit: Weekblad voor Oldenzaal e.o.
22 februari 1898

A. H. Hofland,

Horlogemaker, Denekamp,
voorheen TER HAAR,
beveelt zich beleefd aan voor het
leveren en repareeren van

Horloges, Uurwerken enz.

Ruim gesorteerd in:
nieuwe Horloges, Horloge-
kettingen, Regulateurs,
Speelklokjes en Wekkers.

Alle uurwerken en reparatiën wor-
den met garantie afgeleverd.

Aanbevelend.

A. H. Hofland.

De Landman .
Eerst gesaaid, Dan gemaaid.

*Door Landbou, by des Heeren seegen ,
Word voor de Mens veel nuts verkreegen :*

*Maar die een ryken Oost begeerd,
Getroost sich hier een wynig Slooven,
Op't Veld van Hoopen en Gelooven,
Syn Vrucht word eeuwig niet verleerd.*

OP DE AKKER IN TWENTE

't Is eind Juni. Ik wandel de weg op en ben onmiddellijk in 'n es. Aen groenen weg met wagenspurs doorsnijdt hem. Alles is hard gegroeid bij het beste weer: er is *gunst* (*góónst*), zegt de boer. De *rogg'* of *rona* (wat is het moeilijk, de uitspraak weer te geven met de 26 letters van ons a-b-c-!) is volwassen. Het bloeien is gedaan, de rogge heeft *stocaven* (gestoven) en vrucht gezet. „*Veertien dage groeien, veertien dage blóoien, veertien dage riepen, veertien dage striepen*, is de boerenwijsheid. Al de rogge is mooi van *stam*, is niet *leggerig* en de vooruitzichten voor de oogst zijn gunstig. In Juli wordt ze *riep*, en omstreeks St. Jacob (*van Sant Joaph*) wordt de *zeggent* (*zicht*) erin geslagen: *dan wod ze óónder 't gat houwen*. Met den *strikhaken* wordt ze bij 't maaien van iedere schoof in bedwang gehouden, en met *zeggent* en *strikhaken* wordt de *bosse gaara* op de *stoppel* ge-
vleid. De *húster*, vaak nog met *binnouwven* aan om haar armen te beschermen tegen de stekende onderreinden der halmen en tegen de *angels* (kalnaalden), grijpt een bosje halmen van de kop en slaat die met een vlugge *slag* om 'n *kopern* en bindt met een bosje andere halmen een band om 'n *ersaen*. Gestadig aan worden de *gaarven* *ópzet*t. Tien vormen *nen hoap*, twaalf *hoóp ne ciem*. Kinderen komen *roggenurs gaddern* (aren lezen). Dan wordt de rogge *inhaald*. Zijn de droge garven *ópstokken* met de *shotcoark*, heeft de man op de wagen ze netjes *vaaf*t, is 'n *vershoum* erover gelegd en strak met *wagenzeel* en *ketrol* *anhaald*, is ten slotte alle rogge binnen, *an nen hoap zet*t, *óp 'n belken* of in de nieuwerwetse graanschuur geborgen, dan heeft de boer *zienen bouwhanen*, dan ligt het land *in de stoppel*, of *stoppelbloat*. Bij nieuwe verpachting moet het *stoppelbloat* *anpekt wolden*. Het land ligt nu troosteloos kaal, erop wachtend dat het *strekken wod* met de *strickploog* en met *huerfstknollen*, soms ook met *spórrie* bezaaid, of na *Sunt-Gièel* (St. Michael, 29 Sept.) wordt *bouwd* voor de nieuwe roggebouw.

Maar nu is dat zover nog niet. Blauwgroen, even geelachtig kleurend, staat het gewas nog te veld. De *aagtenjufferkes* zijn uitgebloeid en alleen 't verwelkte loof en de bloemschermen

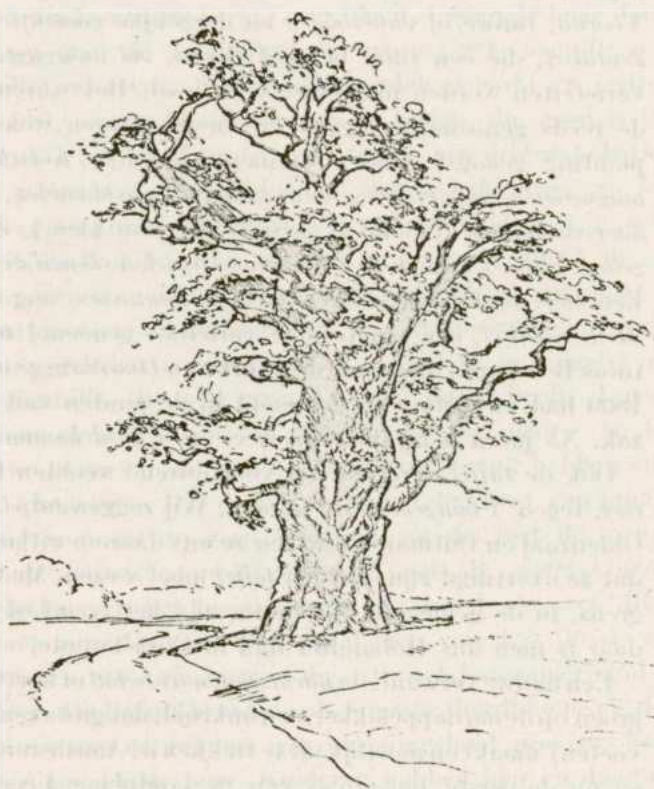
zijn nog te zien. Dat is de vogelmelk, die wel aanvankelijk, evenals de *sneeklokkes*, de naam *zuken jufferkes* zal hebben gehad. Maar door invloed van de familie- en boerderijnaam *Augten* of *Augtenboer*, een matronymieum dus, zal de naam van dit bolgewasje in aagtenjufferkes zijn overgegaan. Tussen de halmen prijkt de blauwe *tremse* (korenbloem), die men nu ook wel *roggenbloem* heet. Later bloeit, tussen de hoge donzige pluimen van de windhalm, de wit-met-gele *kemillie* (echte kamille), waarvan de bloemen worden geplukt en gedroogd bewaard, om er *kemillietee* van te zetten, die goed is tegen *roez in 'n maand* of *in de taan*, tegen *'nen dikken hals* (keel). Een papje van kamillebloemen wordt ook graag op *bloed-zweers* (steenpuisten) gelegd, voor *'t riepewadden* en *'t zachten*. Naast die kamille staat, vaak in grote hoeveelheden, de *gaanzemiel*, een laag en lastig onkruid (slofhakken), die, naar men meent, met *grond* zaaizaad, dat de *hierluansche rouw* verving, al lang geleden is ingevoerd. Een andere indringster is de schijfkamille, die nog geen Twentse naam heeft. Tegen de halmen *rengt* (ranken) de *wikken* omhoog, paarse en licht-blauwe, waarvan de zaden een bittere smaak hebben en het brood bederven. Dat deden, toen men de kunst van graanreiniging nog niet zo goed verstond, en die met de *wann* of met de *kajmoll* moest gebeuren, ook de *stoarkskeurn*, de sklerotien van het moederkoren, waarmee de aren dikwijls besmet zijn. Hier en daar staat nog wat *hott* in de rogge (ratelaar), maar de hoer is die parasiet langzamerhand *baas wadden*. De lagere kruiden, als lamssla, hardbloem en dergelijke, die aan de randen van het roggeland groeien, hebben geen naam bij de boer. Kinderen hebben hier en daar in de rogge gelopen, om bloemen te plukken ondanks de waarschuwing: *Loopt mi nich in de rouw, dan kooop 'troggenkeerlken en grip me*.

De *tuftel* (aardappelen) hebt nu *'t laand dicht*. Ze zijn in April *poft*, met *'n potter*, met de *schup* of *op de voor legd*. Wie ze met *kienen* (kiemen) heeft gepoot, heeft ze spoedig zien opgaan. Maar ook de andere zijn gauw *kiend* (gekiemd) en boven de grond gekomen. Dan werden ze *eggd* tegen *'t ruwste roet* (onkruid); vervolgens *schöfteld* of ging *'n kultivator* er-

door, en tenslotte werden ze *anbouwd* met de *tuffelploeg*. Meer kon er niet aan worden gedaan. *Ze hebt nu de blossens in 'n bek*; de eerste bloemen zijn verschenen, die zelden meer tot vruchtzetting komen. Dat deden wel de onderwetse soorten, zoals de *neggenavelschen*, die rijkelijk *beren* of *tuffelberen* droegen. Wat verbouwt de boer tegenwoordig? Sinds jaren reeds *eigenheimers* en *zoete ster*; dan *moordtingen*, *bintjes*, *IJscher* en andere goede soorten. Langzamerhand zijn de oude cruil gegaan, ze waren *verruard* en wilden niet meer. Voor 't vee: *Voeran*, *furore* of *cuurvaaden* en dergelijke *voortuffel* of *veerkentuffel*, die een ruim beschoot geven, *col anbrengt*. De oude variëteiten worden niet meer verbouwd. Het waren behalve de reeds genoemde *neggenavelschen* (die negen weken na de planting geoogst zouden kunnen worden!). *Kolsche ballen*, *magnobonen*, *roodkientjes*, *blauwknallies*, *cras bloonden*, *bloonden*, *haarstidloonden* (bloond is paarsachtig van kleur), *Zeeuwsche gellen*. Later kwamen de *eigenheimer tuffel*, de *bravo's* en andere. Een heel oude soort waren de *Hooftmunnies*, nog ouder de *Melkenstuffel*, een plaatselijke variëteit, genoemd naar Martinus Beuningh, die ze uit de buurt van *Ossenbrugge* omstreeks 1800 had meegebracht, geknoopt in de punten van zijn reiszak. Nu jaren is hij daarvan weer *in 't aard kommen*.

Ook de *tuffel* vereisen een voortdurend vechten tegen het *riet*, tegen 't *oongemak* in 't *land*. Wij zeggen *tuffel*, maar in Oldenzaal en Ootmarsum willen ze ons daarom ntlachen, omdat ze overtuigd zijn, dat het *tóffel* moet wezen. Maar over de grens, in de gemeente Nordhorn, zijn het *cerpel* of *cerappet*; daar is men dus Hollandsch dan in Oost-Twente.

Een nauwe verwant, de *nachtscha*, *nachtschal* of kortweg *beren*, groeit op de aardappelakker, een onkruid, dat grote *veet* (wortelvoeten) maakt en moeilijk uit te trekken is. Aan de randen bloeien nu de eerste bloempjes van de landplaag *Visschediek* of *Visschedieksroet* (knopkruid). Onafgebroken duurt de strijd tegen de *kwekk* (het kweekgras). *Meelden* (melden) vertonen zich, naast *wilde wedden* (perzikkruid), genoemd naar de bladeren, die op wilgebladeren gelijken. *Vogelvoet* (vogelpoot, *Panicum Crus Galli*) groeit er en heeft ook grote *bossens* (wortelvoeten). Enkele plantjes van de *ballenmelk* staan aan

de akkerrand. Dat is kroontjeskruid (*Euphorbia helioscopia*), waarvan men het witte melksap moet strijken op de *woonten* (wratten); dan gaan ze weg. Ook *bloedkroed* of *stinkkroed* (ak-kermunt) staat zowel tussen 't graan als tussen de aardappels. Een zeer mooie plant, die vroeger in massa op 't *tuffelbaand* groeide, is nagenoeg verdwenen; de goudgele *Devaenterbloem* of gele ganzelbloem, *Chrysanthemum segetum*.

In de nazomer worden de aardappelen geel; eindelijk wordt het loof *zoor* (bruin en dor). Dan breekt de oogsttijd aan. De *tuffelstrunk* worden op onderwetse en grondige manier gestoken (*stokken*) met de *greep*, en in *nen boggetkoarf* (een halbol-vormige korf, gevlochten van *wedden* (tenen), voorzien van een *heng*) *gadderd*. Vroeger konden de schoolkinderen extra landbouwverlof, *tuffelckaansie* krijgen voor 't *tuffelgaddern*, waarvoor handen tekort kwamen, maar tegenwoordig mag dat niet meer. Moesten ze achter de *ploeg* aan bij 't *tuffelbouwen*, dan hadden ze geen tijd om op te zien, en ook, wanneer de aardappels er met 'n *dunvel* of 'n *tuffeldunvel* er *oetmaakt wodt*, wordt er veel van de *gadderers* gevergd. Na de oogst worden onkruid en loof met de *greep* *opbeund* en op hoopjes gezet, waarin wel de brand wordt gestoken, of die dienen voor afdekking van de *tuffel-* en de *bietenkoeien*.

Is het aardappelland kaal, dan krijgt hier zowel als op het stoppelland, het onkruid zijn kans. Als schrale kiemplantjes heeft het zijn tijd gewacht. Nu ontwikkelt zich de *bitterboom* (waterpeper, *Polygonum hydropiper*), die genoemd is naar zijn peperachtige smaak. *Smatkharm* heet zij over de grens; een naam, die zich ontwikkeld moet hebben uit *smartharn*, *smarthorn*: *smart* is bitter. Welig ontwikkelen zich ook de *wilde wedden*, en de *wilde weit* (*Polygonum convolvulus*) *rengt* door alles heen. Wilde wedden heten ook *bitterboom* of *bitterelk*. De hoge *mèelden* en de lage *lorz'mèelde* haasten zich ook om te groeien, te bloeien en zaad te vormen; dat doen ook de *beren* (nachtschade) en *Visschedick*. De *voggelvoet* wil niet achterblijven. Maar dan komt eindelijk de ploeg, en keert alles onder de grond, met de miljoenen onkruidzaden.

(uit: Driemaandelijkse Bladen NS 1952 -
door: W.H. Dingeldein)

Eerste kievitseï in Denekamp gevonden

Zomaar een artikel uit de Twentsche Courant van 18 maart 1963. Nog maar vijftien jaar geleden en toch al haast geschiedenis. Of niet soms? Wat gaat de tijd toch snel.

Denekamp. - Zondagmorgen even over tien werd in de wei van de landbouwer Aveskamp in de Mekkelhorst het eerste kievitseï van dit jaar in Nederland gevonden.

De vinders waren de heren G. Meenhuis (53) G. A. Rolink (50) die met hun zoons T. Meenhuis (13) en T. Rolink (9) reeds dadelijk na de vroegmis op pad waren gegaan.

Bakker Meenhuis had de eerste kieviten dit jaar reeds waargenomen op dinsdag 5 maart j.l. toen er nog volop sneeuw lag. Op zijn dagelijkse tochten met de bestelwagen had hij ruimschoots gelegenheid de vogels waar te nemen. Hij zag ze in het Rode Veld, in de Mekkelhorst, bij de Austieberg, bij het Hornven en op nog andere plaatsen. Als ijverig zoeker van kievitseieren, — het vorig jaar vond hij er meer dan 50 — merkte hij aan het gedrag van de vogels, dat het niet lang meer kon duren of het eerste ei zou gelegd worden.

Zaterdagavond maakte hij dan ook met zijn buurman, de heer Rolink, de afspraak om in de vroege zondagmorgen te gaan zoeken. De heer Rolink, houthakker van beroep, is eveneens met de natuur en het vogelleven vertrouwd en ook specialist in het zoeken van kievitseieren.

IN MEKKELHORSTER MEIEN.

Met z'n vieren waren ze eerst naar het Beuninger Binnenveld gegaan en vandaar in de richting van de Austieberg, maar de tocht bleek vergeefs te zijn. Om tien uur trokken ze van de Mekkelhorster Meien in de richting van het Hornven. Daar in een lage wei in een graspol vond de heer Rolink het eerste ei. Het werd aangeboden aan burgemeester A. J. E. E. C. baron van der Heijden van Doornenburg. Deze stelde zich in verblindheid met het paleis Soestdijk. Indien blijkt dat dit ei werkelijk het eerste is dat in Nederland is gevonden zal het heden aan Hare Majesteit de Koningin worden aangeboden.

CARNAVALSKRANT 1978

Wat me, en dat is toch nog wel interessant om dat hier te vermelden, erg aangenaam verrast heeft, is het pagina-grote artikel in de Carnavalskrant van de Köttelepeern 1978. Het bedoelde artikel is geschreven door 'n Twentenaar en handelt over de vorig jaar door de Siepels van Ootmarsum op zo merkwaardige wijze tentoongespreide reactie op het bestaan en de aktiviteiten van de heemkundegroep in Denekamp.

Het hele verhaal van de Köttelepeern nu ademt een sfeer van "hier kôj't wal met doan". Maar, wat wil je, als ze je zo behandelen.

Blijft opmerkelijk: heemkunde krijgt zelfs ingang bij het carnavaleske gebeuren.

Nogmaals, een pracht artikel, waarin ook duidelijk het nagestreefde doel van de heemkundegroep kan worden gelezen.

H. Boink

* * * * *

De meester vertaalden op 't school van Jowan van Oldenbarneveldt, en woo ze den ontheufd hadden. Door stek Bennädke van de Potlap zienen vinger in de heugte en zeg: „Meister, de vaar hef d'r 'n Zoterdagnaomeddag ók een 'n kop afdaon, en dat was ók nen oalen Barnevelder.

BIBLIOTHEEK

De heemkundegroep beschikt al over een redelijke bibliotheek. Deze is, zoals bekend zal zijn, ondergebracht in Huize Keizer.

Naast vele streekhistorische boeken, treft u er ook literatuur aan op het gebied van de natuur, planten, dieren enz. Ook zijn verschillende familie-archieven, hoofdzakelijk weliswaar in foto-kopie, aanwezig.

Een aardige verzameling foto's completeert tenslotte het geheel.

U kunt deze verzameling vrij inzien en raadplegen. Momenteel wordt er aan gewerkt om op niet al te lange termijn een catalogus gereed te krijgen, welke dan aan de leden zal worden toegezonden.

Afspraken voor inzage kunt u maken met de heren Boink (tel. 2261) of Den Ouden (tel. 2800).

3de (10de) maand MAART met 31 dagen.

Elk verloren uur is een kapitaal dat met de rente verdwenen is.

DAGEN VAN				
de mond	de week	het jaar		
1	31 d	60 306		De graspieper komt.
2	30 e	61 305		De sleutelbloem bloeit.
3	29 f	62 304		De messchen sijpen.
4	28 g	63 303		De merel fluit.
5	27 a	10 64 302		Het peperboompje bloeit.
6	26 b	(43) 65 301		De mollen beginnen hoopen op te werpen.
7	25 c	66 300		De regenwulp roept.
8	24 d	67 299		De koolmees zingt "spin dikke".
9	23 e	68 298		Het hoefblad bloeit.
10	22 f	69 297		De siberische steenbrek bloeit.
11	21 g	70 296		De houtduif rockeloert.
12	20 a	11 71 295		De ekster nestelt.
13	19 b	(42) 72 294		De boomleuwerik zingt.
14	18 c	73 293		De dwergamandel bloeit.
15	17 d	74 292		De kornetje bloeit.
16	16 e	75 291		De bruine kikvorsch ontwaakt.
17	15 f	76 290		De japsche pyrus bloeit.
18	14 g	77 289		Het viooltje bloeit.
19	13 a	12 78 288		De crocus bloeit.
20	12 b	(41) 79 287		De kiewiet komt.
21	11 c	80 286		VOORJAARS-NACHTEVENING of equinox.
22	10 d	81 285		De wrangwortel bloeit.
23	9 e	82 284		De vroegling, <i>Draba verna</i> , bloeit.
24	8 f	83 283		De roekenhosschen worden weder bevolkt.
25	7 g	84 282		De spiering loopt den IJzerelop.
26	6 a	13 85 281		De duet van tol bloeit.
27	5 b	(40) 86 280		De veldekster, tapuit, komt.
28	4 c	87 279		De tijdeloos bloeit.
29	3 d	88 278		Het eerste kievitssei wordt gelegd.
30	2 e	89 277		De elft komt op de reeuwache str. om.
31	1 f	90 276		De slechtvalken trekken over.

Het geluk helpt hen, die zich zelven helpen.

Poest de keerse mèt oet, Hanna
zea zeunigen Beernd tegg'n ziene vrouw
toen hé op steary'n lag.
Ik kan in 'n duuster wal doodgoan.

